

MAGYAR IZRAELITA,

hitfelekezeti érdekű hetilap.

Kiadó tulajdonos: **Zsengeri Mór.**

Felelős szerkesztő: **Tencer Pál.**

Előfizetési feltételek:

Pesten házhozordással, vidékre postai szét-
küldéssel.

Egész évre 6 frt. fél évre 3 frt.

Szerkesztői iroda:

Ujtér 2-dik szám, 2-ik emelet.

Kiadó hivatal:

Lipótvárosi templomtér 6 sz.

Megjelenik minden pénteken egy egész íven.

Hirdetményekért a 30 krnyi bélyegdíjon felül
egy fél hasábos petsor után 3 kr. számítatik.

Előfizetési felhívás

a

„Magyar Izraelita“

1863-iki második évnegyedi folyamára.

Megjelenik minden pénteken egy egész íven.

Előfizetési díj április—júniusra **1 frt 50 kr.** o. é.

Előfizethetni a „Magyar Izraelita“ kiadó hivatalában
(lipótvárosi templomtér 6. sz.) és minden postahivatalnál.

Azon t. c. előfizetőinket, kik március végéig
fizettek elő, tisztelettel felkérjük, miszerint az előfizetés
megújítása iránt minél előbb rendelkezni méltóztassanak,
hogy a lapok pontos megküldésében akadályozva ne le-
gyünk.

Pozsonyi levelek.

VI.

Embertelen üldözések kényszeríték a zsidó népet,
hogy azon világ elől, mely neki csak gyűlöletet és
megvetést nyújtott, a ghekkók kolostori magányába vo-
nuljon.

A zsidók nem birtak egyébbel, mint felsőbb vallásos
küldetésük s hivatásuk tudatával, mit azonban a szenvedé-
steli étellel való küzdelemben oda fordítottak, hogy a
szellemet a mondhatlan nyomor s kegyetlen üldözésekkel
telt világtól eltereljék. Ezen elzártságban azonban elsat-
nyult a nemzeti tudomány, miként az általános művelt-
ség is, a héber nyelv, történelem, irodalom ápolása meg-
szűnt, és a gondolkozó tehetségnek ama visszás oldala
virágozott, mely csak az élettől távol álló szórszálhasogatá-
sokat ismeri, és az iskola és a gyakorlati használhatóság
közötti űrt csak szélesíti. A törvények megszorító for-
mákká meredtek, melyek kemény kérget képeztek a zsidó

belélet körül. A zsinagógák, ily nyomasztó körülmények
és azon csekély befolyás mellett, melylyel magában a
vallásos éle. ben birtak, végkép aláhanyatlottak.

Megannyi száz, érthetlen s izléstelen pijut által
tulterhelve, az isteni tisztelet nem nyújthatott tért a sza-
bad előadásoknak és ezek mind ritkábban és még ekkor
is épen nem épületes célokra, hanem arra használtattak,
hogy az illetők a vitatkozásban való jártasságukat és a
nők és tanulatlanokra nézve emészthetetlen talmudi torná-
zásban való képességüket kimutassák.

A spanyol zsidók még korábbi időkben tudtak ma-
guknak megmenteni nemesebb zsinagógai szervezetet, a
német-lengyel zsinagógák azonban elvadultak és el lettek
hanyagolva.

Az elvadulás első sorban a hitszónoklatot érte, miu-
tán a német nyelv a zsidók ajkán oly jargonná fajult, mely
őket még inkább elkülöníté a külvilágtól és minden szó-
noki működést lehetetlenné tett.

Az elvadulás nyomban az éneket és az előadási mo-
dort érte, miután ezekre nézve, a törvényekben különben
annyira tulgazdag zsidóság sem állított fel semminemű
szabályt.

Igy történt, hogy az előimádkozók majd egyedül
majd négyes kíséretben az áhítatos hivek füleit tetszésük
szerint irgalmatlanul elkinozták, gyakran operai vagy
utcai dalokat producáltak és a ritust az ifjabb nemzedék
gúnyjának kitették. A rendtelenség nőttön nőtt, a község
szabadabb részvéte az istentiszteletben önkényenyé fajult,
mely a fegyelem korlátait is tullepte. Az áhítatos hivek
egymásba kiáltozták a nem értett imákat, az isteni
tisztelet tompa zúgásból, jajgatásból, lár-
mából állott.

A thóra felolvasása morzsolássá sülyedt alá és elég
illetlenül a functióknak elárverezésével lön illus-
trálva. A műveltebb zsidók kerülték e helyeket, melyek,
mint a szerencsétlen népen elkövetett kegyetlenkedések
szomorú tanujelki, a visszaélések gyüldéivé voltak le-
alázva, s melyek mellett a „s l e n d r i á n“ is virá-
gozott.

E viszonyok annál aggasztóbbak voltak, mert idő-
közben a vallásos élet a zsinagógán kívül nem volt elég

erős arra, hogy kárpótlást nyújtson az abban nyilvánuló hiányokért, és az observantia a családokban is mind lazábbá lett. Mert az időn tétetett le épen az újabb fogalmak, újabb nézetek alapja és miként minden megújulási processust, úgy ezt is azon tavaszi zivatarok elözték meg, melyek nem egy hasznavehető ültetvénynek irtották ki gyökerét, nem egy lakható épületet döntöttek halomra.

A külvilággal való egyesülés, az emberi társaságnak hasznossá levés utáni törekvésben sokan babástul öntötték ki a vizet, veszni hagyják az atyák nem egy tiszteletreméltó szokását és ezekkel eltűnedeztek az erős erkölcsi emeltyük, az erkölcsromlás és jellemtelenség elleni hatalmas védbástyák. A szabadszelleműség szélvészre sok hervadt lombot, redves ágat szakasztott le a vén törzsről és vitt a távol messzeségbe, a zsidóságtól való elszakadás mindinkább köznapiassá vált, a hitetlenség buján terjedt, az atheismus, vallástalanság és a tagadás szelleme látszólag győzedelmeskedni. A nők, kiket a természet aestheticus érzéssel ruházott fel, a cultus ama balformáitól visszariadtak, az ifjuság a zsinagógától idegenkedett, és azt magával ellentétben látta. A bon-tonhoz tartozott, hogy a zsidó eltagadta, hogy az, s a szabadszellemű ifjabb nemzedék gúnyt üzött apáinak szokásaiból, erkölcséből.

Időközben föl-föltámadt egy-egy nagyobb szellem, hogy a látkör korlátait mindenünnen lerontsa. Buzdították a tehetségesebbeket, életet öntöttek a tudományba, terjesztették a műveltséget és felvilágosodottságot, alapítottak iskolákat az ifjuság számára, törekedtek beolvasni az államéletbe és előmozdítani a zsidók hasznavehetőségét. De ép azon mértékben, a mennyiben a civilisatio és az általános műveltség terjedt, léptek háttérbe az ifjkorú intézmények és elmosódott alakjukban csak annál kiáltóbb ellentétet képeztek a mindenütt föltámadt szellemei élettel.

Kellett tehát a zsidóság erősítéséről gondoskodni, az az iránt való buzgalmat éleszteni.

A főfigyelem tehát a legidősb intézetre, a zsinagógára fordított, mint olyanra, melyet legkönnyebben lehet felszabadítani egyesek önkényétől és mely erélyes előjárók vezetésére és igazgatására bízott. Az egyénnek magánéletét tehát saját lelkiismeretére bízták és a nyilvános istentiszteletben keresték a vallásosság föllevenítésének eszközét.

Ebben néhány német község annyira ment, hogy a történeti mezőt teljesen odahagyta, a zsidóság elemeivel, a törvénnyel szakított, és csak néhány főpontban tartotta meg a már létezőt.

A régi imákat csaknem egytől egyig kiküszöbölték és új német dalokkal pótolták, a szabbathot a keresztyén vasárnapra tették át és minden hagyománnyal a „kor igényeit“, a „korszerűség elvét“ állították szembe és e pártot nevezik: reform zsidóknak.

VII.

Egész másként jártak el az osztrák zsidók, kik között a bécsi községnek jutott a kezdeményezői szerep a zsinagógai cultus emelésében. A reform-pártiakkal szemben a bécsi cultus-törekvéseket a restituálóknak a restaurálóknak lehetne nevezni, miután ezek boldogulásukat a hagyományos és óhitű zsidóságban keresték, és a balszokások leküzdésére és kiirtására vezető utat a régi történelmi elvek érvényesítésében ismerték fel. A bécsi zsidók ugyanis a régi kötetmi imákra fektették a fősúlyt és ezeket ama pijutoknak nevezett függelékekkel szemben különösen kiemelték. Érvényesítették továbbá a községek „régijó“ jogát a későbbi függelékekben választani, azokból kivonatot készíthetni. Minő elvek szerint jártak el ebben, és hogy tudományos szempontok vétettek-e tekintetbe, mindez nem vág a dolog érdemébe. Elég az hozzá, a községnek a zsidó usus és a vallás-codex értelmében joga volt, a minthogy illetékes is volt, alapszabályok, statutumok (thekanosé) hozatalára, zsinagógai rendtartás megállapítására. Ez utóbbi arra vonatkozott, hogy a functiók elárverezése meg lett szüntetve, a zsinagógai látogatók számára illedelmi szabályok dolgoztattak ki, a lárma, kiáltás, zajgás, futkozás és az áhitat mindenemű megzavarása eltiltatott.

Restaurálták továbbá a szószéket, miként régente szokásban volt, érthető istentiszteleti előadásokat rendeztek, hogy a nőekkel, az ifjussággal és a műveltebb, ha nem is theologus közönséggel a vallás tanait megismer- tessék.

Az ének végre felmentetett az előimádkozó önkénye alól, méltóbb dallamok lettek alkalmazva és szabály- lyá emeltettek. A vándor dalnokok helyébe, kiket az előimádkozó azelőtt az utcákról szedett fel és használt kíséretül — állandó gyermekkar szerveztetett, melyet szak- értő mester tanított be és igazgatott.

Igy rövid időn rendlőn behozva a zsinagógában, melyhez ismét visszafordultak a kedélyek, a vallásbeli szükség érzete kielégített, a történelmi zsidóság igényei számba vétettek.

A zsidóság és a civilisatio nem állottak többé egymással szemben, a műveltséget és felvilágosodottságot nem kellett többé áttérés vagy vallástalanság által megvásárolni.

Igy nemesbült, finomult a zsinagóga Ausztriában, nem újítások, hanem a régihez való visszatérés által, nem reformok, hanem ősrégi formák által, nem heterodox elemek, hanem az orthodox elvek szigorubb, correctebb kezelése által.

Időközben a bécsi cultusrend más ausztriai birodalombeli községekben is talált hivekre, művelt rabbik, örömmel üdvözölték a zsinagóga ezen újjalakulását, sőt a régi iskolához tartozó auctoritások sem találtak benne mitsem, mi a zsidó törvénnyel össze ne lett volna egyeztethető, vagy mi azzal ellenkezett volna.

Már most minő joguk van azoknak, kik a balszo-

kást és a „slendrian“t, a zsinagóga elhanyagolását és elvadultságát az orthodoxia, óhitűség, hagyományos zsidóság nevének nevezik, arra, hogy a községek egyik régi jogának gyakorlását, a szokást, a „minhag“ felállítását eretnokségnek kiáltásuk ki? Ha kimutattuk egyrészt, hogy a zsidóságban nincsenek pozitív, tényleges dogmák, hanem hogy itt egyedül a történet és a törvény képezik a pozitív elemeket, úgy tudni fogja másrészt még a kevésbé mitvelt zsidó is, hogy a törvények sérthetlenségének fokai korok szerint különböznek.

Minden zsidó megkülönböztet mózesi, próphétai, bibliautáni, talmudi, talmud-utáni rendeleteket, az utóbbiak között ismét megkülönbözteti a geoniták idejében, az első vagy a második rabbinicus korszakban származottakat. Tudja továbbá, hogy ez csak községi szabály, (thekana) amaz ismét vagy egy kerületre szorító szokás (minhag) és meg van róla győződve, hogy nem kell minden szokást, mely a századok folyamában imitt amott, a legkülönbélebb, részben már ki sem puhatolható okokból származott, életkérdéssé emelni, nem kell minden új községi statutumot reformnak tekinteni és a régihez való ragaszkodást orthodoxiának és óhitűségnek nézni.

De vallástörvény, és pedig ősrégi az, hogy minden zsidó, ha idegen községbe jő, magát az ott uralkodó szokásnak, az ott divó zsinagógai rendnek alávetni tartozik.

A bécsi usus azonban, melynek alkotásához minden községnek van joga, már harminc évnél tovább áll fenn, s tehát minhaggá, megszeghetlen törvénynyé vált.

Mely orthodox zsidó merészkedhetik tehát gúny tárgyává tenni annyira az orthodox vallástörvényt, hogy a községi usus ellen vét és e mellett a vallástörvényvel való szakítását orthodoxiának nevezi?

21.

A zsidó-eskü kérdéséhez.

Lapunk 12-ik számában említettünk volt egy rabbinusi véleményt, mely az izraeliták törvényszék előtti esküjének érvényességét a rabbinus assistentiájától teszi függővé.

Ennek folytán több Pesten gyakorló izraelita ügyvéd következő kérvényt intézett a hitközség — időközben lelépett — választmányához:

A pesti izr. hitk. tekintetes választmányának!

Mint helyben gyakorló ügyvédek e napokban igen kellemetlenül lepettünk meg azon hír által, hogy a pesti rabbinatus egy oly bizonyítványt állított volna ki, miszerint izraelitának rabbinus assistentiája nélkül törvényszék előtt esküt tennie nem szabad.

Mint a tek. választmány az % alatt hiteles másolatban idezárt okiratból meggyőződni méltóztatik, ily bizonyítvány csakugyan létezik, még pedig a rabbinatus pecsétjével, de egyedül főt. főrabbi ur aláírásával ellátva.

Mimint izraeliták, törvénykezési gyakorlatunkban min-

dig azon voltunk, — és azáltal vallásunk és felekezettünk becsületének véltünk szolgálatot tenni — hogy a megszegyenítő zsidóeskü formalitásait mennyire tőlünk függött, mindenkor mellőzzük, és tekintve az e kérdés körül fölmerült nagytudományosságú és nagyértékű nyilatkozatokat most is azt kell hinnünk, hogy az % alatti ellenkező véleményezés valamely megmagyarázhatlan tévedésen alapszik.

Eltekintve azonban ettől, és a hitfelekezettünk becsületén ejtett csorbától, ezen bizonyítvány még azon anyagi veszélylyel is fenyeget, hogy annak alapján minden rabbinusi assistentia nélkül izraelita által tett eskün alapuló ítélet utólagosan semmisnek nyilváníthatnák.

Az ekként veszélyeztetett anyagi érdekek, mint hitfelekezettünk és vallásunk becsülete helyreállításának tekintetéből tisztelettel felhívni bátorkodunk a tek. választmányt:

Méltóztatásuk az összes rabbinatus felszólítani, hogy e fontos kérdést újból és alaposabban megvitatva, arról való indokolt véleményét a rabbinatus összes tagjainak aláírása mellett adja ki és tegye közzé. Pest 1863 március 19-én.

Dr. Goldstein h. ügyv.

Dr. Beck Ben. h. ügyvéd.

Dr. Barach Benedek h. ügyvéd.

Dr. Goldstein Adolf h. ügyv.

Dr. Weisz Márk h. ügyvéd.

Dr. Weiser Károly h. ügyvéd.

Dr. Pick József h. ügyvéd.

A választmány e kérvényt a lehető leggyorsabb elintézés végett a rabbi-collegiumhoz utasította, melynek határozatát, mihelyt tudomásunkra lesz, t. olvasóinkkal közölni el nem mulasztandjuk.

A biblia magyar fordításának érdekében.

E lap 6-ik számában közölt hason feliratu cikkünket azon igérettel fejeztük be, miszerint a biblia magyar fordításának módszeréről, mielőtt az illető fordító urak ezen, az egész magyarhoni zsidóságra nézve annyira fontos műhöz fognának, igénytelen véleményünket fogjuk ki nyilatkoztatni.

Ez igéretünket ezzel beváltani kívánjuk.

Ha valaki bármely profán mű fordításához fog, nem annyira az egyes szavak s részletes kifejezések szószertint jelentését, mint inkább a mondat értelmét veszi tekintetbe. Ha ennek visszaadása neki sikerült, föladatát teljesen megoldá.

A biblia fordításánál pedig a mondatok ekképeni visszaadásával a fordító hivatásának még koránsem felelt meg! Itt nem lesz elegendő a versek értelmét általában, hanem inkább az egyes szavak és kifejezéseknek nyelvtani alakját szoros vizsgálat alá venni, lelkiismeretesen fordítani.

Az eddig mondottnak előrebocsátását egészen elmulasztottuk volna, ha azon balvélemény fölülkerekedésétől nem kellene tartanunk: „miszerint a bibliának magyar fordítására mindazok hivatvák, kik netalán a magyar nyelv kitételeivel ügyesen élnek, s e mellett még a héber nyelvtani ismeret birtokában is vannak.“

A héber és magyar nyelv teljes tudása a biblia magyar fordítására mindenesetre nélkülözhetlen, de nem elégséges, s a ki ezekkel a biblia fordításához akarna fogni, véleményünk szerint azon emberhez hasonlítana, ki valamely építmény alkotásához azért vél hozzáfoghatni, mivel az ehhez szükséges anyaggal bír, ám bár minden építési képességet nélkülöz.

A fő cél körül, melyet a bibliafordítással elérni akarunk, szinte tisztába kell jönnünk, mielőtt a munkához fog-nánk.

Ha valahol, úgy itt kell a költő ama bölcs szavait הלכה כמחשבה סוף מעשה חן szívünkre venni!

Kinek számára akarjuk tulajdonképpen a biblia magyar fordítását eszközölni? Művelt s tudományos emberek számára-e, kik a biblia szövegének egyszerű értelmét már tudván, csupán alaposabb tanulmányozás s tüzetesebb nyomozás végett más-más bibliai fordítások s magyarázatok után látnak, ezek által kívánván a bibliai tágas irodalom aknáiba mindig mélyebben hatni; vagy pedig az iskolai használatra, hogy egyrészt a tanítók nehéz munkájukat megkönnyítsék, belőle merithessenek, s másrészt a tanulók belőle tanulhassanak?

E két egymástól eltérő cél a fordítás alakjára s lényegére nézve a leghathatós befolyást gyakorolja, s már a kiinduló pontnál más-más irányt szab. Az első esetben a tudós fordítónak tudományossága egész raktárát kell már magában a fordításban feltárnia, e mellett a hozzá adandó commentárban nézeteinek érveit terjedelmesen kell kifejtenie, s véleményeinek forrásait fölföldöznie.

Egészen másképpen áll a dolog, ha a biblia fordítása az elemi iskolák számára lesz készítenő. Ez esetben nem csak a tanulók nyelvtani készütsége, hanem szellemi fejlettségének foka lesz általában szemügyre veendő.

E két különböző irány bővebb kifejtése után nem hisszük, hogy a héber-magyar bibliai irodalom jelen állapotánál, valakinek eszébe juthatna, hogy a tudományos osztályok számára szerezzünk bibliafordítást. Eltekintve attól, hogy ily műre nézve sem anyagi sem szellemi erőben nem igen bővelkedünk, ez reánk nézve nem volna egyéb, mint a bibliai irodalom épületének második emeletéről gondoskodni akarni, még mielőtt az elsőnek alapját megvetettük volna!

„Mint hogy pedig az Izraelita-Magyar-Egylet indította bibliának magyar fordítása a héber-magyar irodalom első alapkövét képezendi; természetes, hogy ez ennél fogva is csak olyan lehet, melyből tanuló ifjuságunk első bibliai ismeretét szerezzze.“*)

De még ezen, már pontosabban körülírt cél s irány is sokkal tágabb határokkal van kijelölve, sem hogy az utat már felismerhetnők, melyen haladnunk kellene, hogy az imént kijelölt célt el is érhessek.

Maguk az iskolák számára irt bibliai fordítások is

*) És valljon az atyák és anyáknak semmi szükségük nem volna bibliafordításra? Mi, gyermekeinek vallásos neveléséről gondoskodni ohajtó zsidó családot, fordított biblia nélkül nem is képzelhetünk. És mi azt hisszük, hogy t. cikkirő urnak egyik alternatívája sem áll, a mennyiben sem a tudományos világ, de sem nem egyedül az elemi iskola az, melyre magyar bibliafordításunknak számítva kell lennie, hanem leginkább azon számos magyar zsidó családra, melyek annak hiányát a házi nevelés gyakorlásában élénken érzik és vagy protestáns, vagy német fordításokkal pótolni kénytelenek, vagy a legtöbb esetben inkább nem is pótolják.

Szerk.

többszemélyek lehetnek. Némelyek az ugynevezett sorközi fordításnak elsőbbséget adnak, azt állítván, hogy ez, ha a tanító által ügyesen kezeltetik, a legkényelmesebb mód, melyen a tanulók a bibliai szöveg alapos s gyors megtanulására juthatnak.

E módszer ellen talán az hozathatnék föl, miszerint ez csupán a régi zsidó-iskolákban használtatván, az elavult s túlélt módszerek közé sorozandó, melyről tehát a nevelés s oktatás mezején is előrehaladt korunkban szó nem lehet.

Azonban a dolog nem így áll! Ezen módszernek még a mi napjainkban is vannak pártolói s szószólói, sőt egy híres nyelvész a classicus nyelvek gyors s alapos megtanulására a sorközi fordítást nyomatékosan ajánlván, arról eképen szól: „A már létező rendszeres nyelvtanokhoz *) még csak egyetlen egy ohaj csatlakozik, s pedig oly elemi mű után, melyben a fokokként rendezett nyelvanyag sorközi fordítással birjon, mely ugyan szó szerinti, de ne szolgáljon erőtetett legyen. Mert minthogy mind a két módszer, a fokokinti szintugy mint a sorközi, alapjukban, t. i. ama főelvükben megegyeznek, hogy az „általános“t a „részletes“ből kell kifejteni; miután továbbá az egyik épen azt bírja, a mit a másik nélkülöz, úgy, hogy együtt gyorsan s szellemkifejtőleg működhetnének: e módszerek nem csak ki nem rekeszthetik, hanem inkább ki is egészítik egymást, mint férj s nő, s valóságos egyesüléseknek semmi benső akadály nem állhat utjában. Föltéve tehát, hogy a sorközi módszer egyrésztől a nyelvanyag rendezett fokozatával bir, másrésztől pedig fordítási módjában az eddig létező akadály elgördítették (itt ám a bökkenő!); mily választófal különíthetné még el a két részt?“ . . . És alább: „Miután a sorközi fordítás által, miként szerző ezt elrendezni szükségesnek tartotta, maga a nyelv a szöveg értelmének semmi nehézséget utjába nem gördít; a kezdő minden habozás nélkül bármely érdekes könyv olvasásához foghat, ezt előbb megállapodólag (statarisch) s később futólag (cursorisch) kezdettől végig átolvasván, a mi azon el nem maradható hasznot nyújtja, hogy a könyvnek tartalma mellett, ennek nyelvét is megtanulja, s nem mint közönségesen, a nyelv mellett a könyvnek tartalmát is.“**)

A mondottakból világosan kiderül, hogy a sorközi fordítás módszere koránsem tartozik az elavultak közé, s hogy az szoros következetességgel a biblia magyar fordításánál is alkalmazható.

Azonban mi e módszer alkalmazását még sem tartjuk bármely könyv szövegének s annál kevésbé a biblia szövegének megtanulására célszerűnek. Eltekintve mindazon nehézségektől, melyeket mint már előbb láttuk, még e módszer leghivebb barátjai is elismernek, a mindennapi tapasztalat arra tanít bennünket, hogy e módszer, jelesül a gyöngébb elméjű tanulóknál nyelvtani képességüket nemcsak hogy kellőleg ki nem fejti, hanem idővel még el is tompítja, s így sem az eredeti szöveg tartalmának, sem magának a nyelvnek alapos megtanulására nem vezet. Célunk pedig a biblia magyarfordításával az, hogy gyermekeink már az első oktatásnál ne csak a szent írás egyes kifejezéseinek szó szerinti jelentését, hanem a szöveg vallás-erkölcsi tartalmát is megtanulhassák.

*) Szerző Mager, Grotenfend s Kühner grammatikáiról szól.

***) Vorrede zu „Homers Ilias“ zwischenzeitig übersetzt v. K. Frenzel, Leipzig 1852.

A biblia magyar fordításának e szerint az imént kifejtett szükségletek kielégítésére szükségelt tényezőkkel okvetlenül kell birnia.

De ugyanezen okból s mivel a biblia fordítását az oktatásnál való használhatósággal minden áron összekötni akarták, mások ismét a másik végre jutottak. Tulzott aggályossággal megtartván a szó- s mondattani szabályokat magában a fordításban s a biblia egyszerű, de hathatós szavait a divó s mesterkelt kifejezésekkel szándékolván visszaadni; az eredeti szövegtől olyannyira eltértek, hogy fordításuk inkább új eredeti műnek, semmint a fordítandó szöveg hű képmásának tekinthető.

Ilyenmü fordítások segélyével legfőlebb az eredeti szöveg fővonásaival ismerkedhetünk meg, de koránsem merithetjük belőlük a valódi beltartalom, az egyes tételek s mozzanatok alapos ismeretét.

Még a halhatatlan Mendelssohn zsoltár-fordítása is, bármily remekmű is egyébként, iskolai használatra — és ez állításunknak, reméljük, senki ellent nem mond — épen nem alkalmazható.

Ha tehát a biblia oly magyar fordítására akarunk szert tenni, mely egyrészt elemi tanuló ifjúságunk használatára, másrészt pedig az elemi tanító súlyos munkájának könnyebbitésére szolgáljon, úgy annak a következőkkel kell birnia.

1-ször. A magyar fordítás lehetőleg hű legyen, azaz a magyar a héber szövegnek, a mennyire lehet megfelelően. Ez a magyar nyelvnek rövid kifejezési módja s ez által a héber nyelvvel való rokonságánál fogva könnyebben lesz kivihető, mint például a német fordításnál.

2-ször. A fordítás a sz. irás tisztaságával, egyszerűségével s világosságával birjon. Kerültessék mindaz, mi a gyöngye elméjü, de szeplőtlen szívü tanulónak Isten igéjének szentségéről s magasztosságáról, helytelen vagy ferde fogalmat nyújthatna. Ez azonban ne történjék.

3-szor se a héber szöveg, se a magyar fordítás világos értelmének rovására, különben **יצא שכרו בהפסדו**: az az, többet veszünk az értelem világosságának elhanyagolása által, mint a mennyit nyerünk a héber szöveg hű visszaadása által.

4-szer. A hasonjelentésű nevek s igék logikai finomsággal és következetességgel fordítandók.

5-ször. A hagyományos fölfogás s értelmezés mindig tekintetbe veendő, kivált ott, hol ez a szó nyelvtani alakjával s a mondat szerkezetével összeegyeztethető.

6-szor. A fordításhoz commentár is csatolandó. Ez azonban lehetőleg rövid s egyszerű legyen, és csak azon helyekre szorítkozzék, melyek grammaticai nehézségeket vagy el nem mulasztandó hagyományos értelmezéseket, magyarázó szavakat és formákat tartalmaznak.

7-szer. Minden fejezet vagy történelmi szakasz elején a tartalom rövid áttekintése s összefoglaló magyarázata adassék.

Végre igen célszerű volna, hogy minden könyv végén a benne előforduló műtani vagy földrajzi adatok ábrák által szemléltethetők tétetnének, a tapasztalat arra tanítván, hogy csak ilyenmü rajzok által szereznek a tanulók az illető tárgyakról helyes fogalmat.

Adja Isten, hogy minden lelkes magyarhoni zsidó-

nak e régen táplált ohaja, nem sokára gyermekeink tüvére s mindnyájunk öröme megalóssuljon.

Deutsch Henrik.

Zsidó parasztgazdaság.

I.

Az eke méltósága.

(Folytatás.)

Az eső, mely a szentírásban annyiszor magyaráztatik az Istenhez való bizalom jutalmának, nem vétethetik e szerint egyáltalában anyagi értelemben. Mert ez mintegy azon éltető anyag volt, mely az államtest minden részén keresztül folyt, ama kristály lánc, mely az eget a földhöz fűzte és az embert ős hazájára emlékezteté: **ירושלים** „A virágzó Jerusálem mintegy az éghez láncolt város“ (Zsolt. 122, 2.) És ezért méltán olvashatjuk (Taanith, 7. a.) **לא אבוא בירושלים שלמעלה עד שאבוא לירושלים של מטה** „Soha — ugymond az Úr — nem vonulhatok be a magasabb, a mennyebb Jerusálembé, mielőtt az alsóbb, a földi Jerusálembé nem vonultam.“ . . . Egy ízben Isten előtt kedves áldozat hozatalánál tűzsugár lövelt alá az égből; és az eső, mely egyszer mint **ירר** másszor ismét mint **מלך** hullott, adta meg a munkának tulajdonképi szentségét: **מיום שחרב בית המקדש אין הגשמים יורדין מאוצר טוב** „Azon idő óta, hogy a templom porba omlott, már az eső sem omlik a szent csatornákból alá.“ (Baba batra, 25, 6.)

Nagyon messze tévedeznénk kitüzött célunktól, ha azon aranymondásokat mind fel akarnók itt sorolni, melyekben a munka oly szépen festetik és méltányoltatik. Ki nem ismeri a **כי תבין כי תאכל**-t, valamint az erre következő **כפי מיניו כפי הנהגה**? Ki nem ismeri a munkás salamoni nő, az **אשת חיל** rajzát, melylyel jámbor apánk még ma is a szombat ünnepét felavatják? Mely zsidó előtt nem volnának ismeretesek ama velős mondatok: **עשה שבתך חול**, vagy **פשוט נכלה בשוק**? Avagy nyilatkozhatik-e kedvesebben, jellemzőbben a tiszteletreméltó függetlenség méltánylása, mint e szavakban: **אמרה יונה** **יהא מזונתי מרורין כיות ומסורין בידך**, **ואל יהיה מתוקין כדבש ביד ב**: Noah galambja mondá: Legyen bár életem oly keserü, mint az olajfalevél és tőled nyerjem azt Istenem; többre becsülöm azt a méz-édesnél és annál, mely emberkezekből jő. (Sanh. 108.)

De — s mi ezt a keresztyén olvasó miatt, ki bennünket börzehősöknek, vagy legalább is a természet által kereskedelemre hivatott népnek szokott untalan nevezni, kényszerítve vagyunk kimondani, hogy a valódi függetlenség megőrzése végett bölcsseink nekünk soha sem ajánlották a pénzüzletet, vagy a kereskedelmet, de igen is a földművelést és kézműipart!

Eltekintve attól, hogy a mózesi törvényhöz az eltiltja minden nemétől a kölcsönnek a kamatvételt [**את כספך לא תתן לו כנשך**], nem is említvén az uzsorát; maga a zsidóellenektől oly annyira kárhoztatott talmud is a pénzüzletről gúnyoros keserőséggel nyilatkozik,

mert „egynémelynek szívzacskóját a pénzes zacskó képezi“
Jerusalmi, Terumuth.).

Ezen módja a keresetnek igen találóan „a szabadon röpkedő madár utáni hajhászással hasonlított össze: (Berach. 63. a.) „közel látszónak és elérhetőnek“ פּרנסתו מעפפה לו בצפור (Sab. 32. a.) — Sőt Jeremiás panaszának: „Átadál engem, oh Uram, oly hatalomnak, melynek nyüge alól aligha küzdhetem fel magam valaha szabadabb, nemesebb öncselekvőségre“ — sem tudott a talmud más értelmet tulajdonítani. mint azt, hogy: életemet a pénztől tetted függővé: (Jebam. 63. b.) שמונותיו תלוין בכספו Minő benső munkaszeretet, és hontalanság fölötti fájdalom nem rejlik e nyilatkozatban! És mégis leginkább azok akarják törzsünkre a munkától való iszonyt ráerősokolni, kik a tulajdonképi munkától leginkább elidegenültek! Bizonyára, mi nem ismerünk nagyobb fájdalmat, mint a hazugsággal szemben az igazság elhallgatására kénytelenített.

Csaknem annyira gyűlölt és megvetett mint a pénzüzlet, volt a kereskedelem is. Az öreg talmud az emberiség megváltását nem csak a תכלה פרוטה מן הכיס től merete függővé tenni, de egy lépéssel még tovább is ment: „עוד“ב אין כולא משה ומתן „az emberek valódi haladásával a kereskedelem is — csökken;“ mert csak a munka boldogíthatja az emberiséget!

A kézműipar méltánylását elmellőzve, — miután eléggé ismeretes, hogy legbölcsebb férfiaink kézművesek voltak — csak néhány megjegyzést akarunk itt, kitzűzött célnak megfelelőleg, a földművelésről tenni.

De mindenek előtt a balkörülmények által a kereskedelem terére szorított testvéreinknek bölcsseink azon intő szavait idézzük emlékezetébe: כספים אין להם שמירה „A tőkék legbiztosabb alapja a földbirtok.“ (Pesach. 31. b.) Ezen egyetlen, a természet által az embernek kijelölt alap a kézműveseknek is ajánltatik: עתידים כעלי אומנות שיעמדו על הקרקע „Egy időben a kézművesek is a földet (minden fénytűzési munka kizárásával) fogják tekinteni munkásságuk alapjául“. (Jebam. 63. a.) És mennyire találó a következő példa:

הלוקח תבואה מן השוק למה הוא דומה? לתינוק שבע אמו ומחזירין אתו על פתחי מיניקות אחרות ואינו שבע [אבות דרנן פ' ל"ו]

„Kihez hasonló az olyan, ki a gyümölcsöt a vásáron veszi? a csecsemőhöz, kinek anyja meghalt és kit irgalomból dajkától dajkához visznek; idegen emlékün csüggvén, folyton szopik ugyan, — de az anyai táplálék

hiányában soha enyhitő italt nem nyer.“ — Ellenben az, ki saját földje által nyer táplálékot, „azon gyermekhez hasonló, mely az anyai emlőn növekedett nagyra.“ לחינוך המתגול על שדי אמו (ibid.)

Ezen nézet szerint tehát azon bibliai mondatot: כועת אפך תאכל לחם az embernek eredeti rendeltetésétől [לעבודה ולשמרה] való mindinkább elidegenülése természetes következményének magyarázhatjuk. A természetű élet egyszerűségétől — natura paucis contenta — mindinkább eltávozva, eo ipso arca verejtékében kell ennie kenyérét — míg a földhöz vissza nem tér.

Fájdalom fog el, ha meggondoljuk, hogy csak oly kevésnek van bátorsága nyiltan kimondani meggyőződése szerint azon igazságot: hogy „a földhez — a földműveléshez kell visszatérnünk!“

Templomainkban minden szépről, minden szentről hallunk szép, szent beszédeket, de soha sem hallottunk még hitszónoklatot arról: hogy gyermekeinket kézműveseknek, földművelőknek neveljük! folyóirataink telvék bírálatokkal és tudósításokkal zsinagóga, iskola és községi életéről stb. miért nem szólal fel csak egy hang is oly ügy mellett és oly ügy érdekében, mely mellett mindenkinek fel kellene szólalnia!

Nyisson meg ön, szerkesztő ur, e sorok írójának egy rovatot „zsidó parasztgazdaság“ számára és az — si licet parva componere magnis — utánozni fogja Rabbi Akiba ben Joszeft, a nagy tanárt, ki a leg-súlyosabb szegénységben élén, legalább a földművelés tanulmányával foglalkozott: „Taníts meg rabbi, (Eliezer) miként vetik, hogyan és mikor szedik az ugorkát“ (Abuth de — rabbi Nath. 26.)

Tempora mutantur et nos non mutamur in illis, állithatók mi fájdalommal. A földbirtok meg van engedve; használjuk az időt!!

De térjünk vissza tulajdonképi themánkhoz. Kimutattuk már, hogy legbölcsebb férfiaink kézműiparral és földműveléssel foglalkoztak; kevésbé lesz ismeretes, hogy a zion tulajdonságainak mellőzhetlen feltétele volt, hogy: אדם שאין לו קרקע אינו אדם „az ember, ki nem bir földbirtokkal, mintegy eltévesztette rendeltetését“ (Jevam. 63. a.) azon pontnak tekintetű, melyben az eke teljes méltányra lel.

Ezen mondat tehát:

אדם שאין לו קרקע אינו אדם „az ember, ki nem bir földbirtokkal, mintegy eltévesztette rendeltetését“ (Jevam. 63. a.) azon pontnak tekintetű, melyben az eke teljes méltányra lel.

Reich Ignác.

TÁRCA.

Széder-est.

„Miért e fényes tinnepély
Ma este jó atyám?...
Örömben úszva szemeid
Mosolyganak reám.“

„Szokatlan díszben látom im'
Máskor szerény szobánk,

Hisz elárasztja fényivel
Tengernyi gyertyaláng.“

„S az asztal, ah! ez az öröm!
Mi tiszta szép fehér
Rajta lepel, akármilyen
Selyemmel is felér.“

S minden fölött im ottan a
Kovászatlan kenyér,

Miért van ez s mellette ott —

A keserű gyökér?'

Te mint király tilsz székedben,

Kezedben serleged,

És lassadán, egymásután

Ki is tritgeted.'

S elötted ott a régi könyv,

Ős birtokunk, a szent,

Oh monddjad drága jó atyám,

Hogy mindez mit jelent?'

„Tudjad szerette gyermekem

Ma tünnetet tiltunk,

S a sziv sugalta énekek

Dicsérik Istenünk.“

„Ki megsegíti hiveit,

Nem hagyja őket el,

Bár ellenük a félvilág

Hada csatára kel.“ —

„Évezredek előtt sötét

Nyomorban élt nemtünk,

Rablánra fűzve Micrajim

Honában nemzetünk.“

„De Istenünk fölmentette

Népét e lánc alól,

S nyögött nyomában Micrajim

Az ég csapásától.—“

„S ősink harsány dalok között

Midőn kimentenek,

Tűzoszlopot küldött az ég,

Mely őket védje meg.“

„S a tenger, útat mely adott

Medrében őnekik,

Az tildöző vad ellenség

Hulláival telik.“ —

„S tovább halad a népsereg,

Az Úr kíséri el,

S táplálja a pusztában is

Gazdag kegyelmivel.“

„Add éltető törvényt neki,

Pusztából elvívé,

Vezérlé ős hazájába

S monda : legyen övé.“

„S monda, hogy éljen békével

Törvény malasztiban,

Nem félve mást csak Istenét,

S fog élni boldogan.“

„Emléktül erre úgy teszünk,

Mint ősink tettenek,

Emléktül erre hangzanak

Nálunk ma énekek.“

„S király gyanánt azért tilök

Ma itten székekem,

Mert fölzsabadtásomat

Most vissza képzelem.“

„Im a kovásztalan kenyér

— Nyomornak étele —

A Micrajimban kínosan

Leélt idők jele.“

„S hogy tudd milyen fanyar vala

Ősünknek helyzete :

Nézd e gyökért, ez rátanít

S népünk története.“

„De itt a bor! mint gyöngyözik,

Vig kedvre földerit;

Jövönk tekintve feledem

A multak rémeit.“

„S csak azt, mit szépet nyujt a mult

És a jelen, veszem,

Belőle szép varázs-jövőt

Teremt a képzelem.“

„És messze mén kelet felé,

S túl messze földeken;

Bús romjaidra száll alá,

Pusztult Jerusálem!“

„És mig merengek e romon

És rája néz szemem,

Az omladékból kél egy új

Szelleml-Jerusálem.“

„S mig zengi ajkam : A jövő

Évben már ott legyenek!

Már elvívének rég oda

A lenge képzetek.“

K o h n J á k ó.

Pessach-tárca.

Pessach tárca-cikkét írni — mi könnyű feladat!

A világ valamennyi vallásának és nemzetének összes ünnepei között egy sincs, mely az emlék nagyszerűségére, az eszme magasztosságára nézve a mi pessachunkkal mérkőzhetnék.

Nem csoda ezért, hogy ez ünnep iránt — a vallásbeli jelentőségén kívül — még a mai profán világban is annyi kegyeletet őrzött meg az izraelita.

Megvallom, magamon is sokat mostak már az élet hullámai, és nem egyet enyészttettek el azon ifjúkori benyomások közül, melyek az ily történelmi ünnepek iránti kegyeletet növelik.

Egyik ünnephez szokásból, másikhoz a vallásbeli szükség érzetéből ragaszkodom nagyobb kisebb mértékben, de a pessach, az egyáltalában kivétel, — az nálam, ma is úgy mint gyermekkoromban, a kedély, az érzés ünnepe.

És hogyan is lehetne ez másként?

Éltünk minden szakában, meghozta számunkra a pessach a maga örömét.

A gyermekség első korában, a meddig az emlékezet viszszaér, az elmaradhatlan új öltönyt; tetőtől talpig újban a zsinagógába, ez a zsidógyerek pessachjának conditio sine-quantionja.

Később, az írástudás első idejében, az első olvasási próba remegését, az első siker páratlan gyönyörét. Haj, mi boldognak nem éreztétek magatokat mindnyájan, midőn a fényes ünnepi asztal körül egyszerre elnémult minden, rátok meredt minden szem, és ti belepirosodva először küszködtetek a „má-nistanéh“ nehézségeivel?

Pajkos suhanc lettél, és furfangosságod netovábbja az afikómen ügyes elcsenése lón. Miként nem törted hetekig fejedet, hogy a műtét sikerüljön, s ha megvolt, mint fészkelődöttél, türelmetlenül várva a felfedezés percét, és a biztos gazdag váltságot?

Serdültél, tanultál és érteni kezdéd a történet könyvét. — Öregyád zsidónémet bettjü képes bibliájának ábrái élő, mozgó alakokká tömörülnek emlékezetedben. Látod a verestenger ott utcává meredt, itt bösz hadak fejei felett összeomló hullámaid.

„Szolgák voltunk Micrójimban“! Szolgák voltunk, zsarnoki önkény vesztünkre tört, de Izrael Istene örködött felettünk, nem engede elsatnyulnunk a nyomasztó iga alatt, felemelt bennünket, elvezetett tengeren és sivatagon keresztül, a szolgákból embereket, férfiakat, szabad nemzetet teremtett, hogy első terjesztője legyen a felvilágosodásnak, olthatlan szövétneke a hitnek.

A te atyáid voltak ezek; érted-e már büszkeségét e szónak: „zsidó vagyok“? Halhatatlan népet, az emberiség missiójának zászlósát jelzi az!

Emlékeim melyikét vegyem elő?

Látod a tisztas ággot az asztal fejenél, a fáradalmas élet elcsigázta arcon ma királyi fenség ül, jobbra balra a fényesen megvilágított, ragyogó arany és ezüst edényekkel megrakott, ünnepi asztal körül neje, fiai, menyei, unokái.

A legkisebbnek ajkáról éppen most esendült el az utolsó szó, pillanatig rajta csügg az aggnak szeme, melyben örömköny rezg, de a mai nap nem a serdülő utódoknak van szentelve, a mai nap a rég elhalt ősöké!

Ma király vagy, királyi vér foly ereidben, származási fád gyökerei az évezredek végtelenébe nyulnak be; ma visszatekints, ne előre!

Számláld őseid!

Kik a Makkabeusok száslai alatt a leghősiesebb harcot vívták szabadságért, nemzetiségért, vallásért, a te atyáid voltak azok.

Kik Salamon bölcs igéit szemtől szemben hallgatták — a te atyáid voltak azok.

Kik előtt Dávid király hárfája pengett, és kiknek kőtrivalásai előtt Jeriko falai leomlottak, — a te atyáid voltak azok.

És kik az emberiség legnagyobb férfjának vezérlete alatt gázoltak át tengert, vándoroltak át pusztát, az emberiség legnagyobb törvényhozójával alapítottak hont, irtak törvényeket — azok is a te atyáid voltak.

És az agg arca még királyiabb kifejezést ölt, baloldalt támaszkodik az emeltebb karszékben, s zengő hangon rákezdi: „Szolgák voltunk Micrójimban“...

Szolgák voltunk, de mi nem osztoztunk más szolgaságba jutott fajok sorsában, nem vesztettük el nemzeti szellemünket, népi létünket, Isten saját népét választta bennünket, legihletőbb próphétáját küldé megváltásunkra, és hatalmasakká, dicsőökké és hősiessékké nevelte atyáinkat. Áldjuk érte Istenünket!

Áldjuk, miért? mond a hagyományos négy kérdező. Felelj nekik.

A lelkes, az értelmes kérdező: fejtsd meg nekem jó atyám, miért kell ma örülnünk?

Miként örülhesünk egy rég elmúlt nagyságnak, egy rég lehunytt dicsőségnak, midőn századok óta csak nyomor és megvetés környez bennünket? Miként emlékezzünk az egyiptomi rabságból való felszabadulás csodáira, Jerusálem romba dőlt pompájára, midőn századok óta hontalan bolygunk reménytelen száműzetésben, befalazva büzhödt, ronda ghettókból? Miként érezheted magad, jó atyám, királyi férfinak, szabad embernek, te ki tegnap is voltál, holnap is léssz szolgája a szolgáknak, megvetve a legalábbvalótól, kigunyolva a legeggyűgyűtebbtől?

Felelj nekik, ki így kérdezik, felelj nekik, éppen mert szomorú hontalanságban bolygunk szerteszét, építünk ezen csodáin az Ur mindenhatóságának! Más népfajok gyarlósága megtört századrésze alatt is azon nyomornak, melyet mi elviseltünk; a nemzetek, melyeknek hatalmától rettegett a föld, elmállottak, s nevüknek hirmondóul is csak holt könyvek maradtak utánuk. De mi örköktartó isteni védelem alatt állunk, élünk, s élő hirnökök daltunk ma is atyáink évezredes dicsőségét, ebből merítve azon reményt, hogy az Isten, ki atyáinkból ily csodás módon alkotott nemzetet, és a hontalanná vált fiakat sem hagyta elmállani a népek között, egy szebb jövő számára tart fenn bennünket, hol fiává fogadand téged a föld melyen élsz, testvérré a nemzet melynél lakol!

S a másik, a gonosz, az álnok, ha csodálkozva kérde: mi az, hogy te örülsz?

Én meghiusítottam minden tervedet, eldöntöttem a mit te építél, bűnnek bélyegeztem ártatlanságodat, kizavartalak nyugalmadból elragalmaztalak, hogy megvetnek az emberek, legjobb szándékaidat félreértik, a jót mit tenni akarsz megakadályozzák, és a rosszért mit nem teszesz ostoroznak, — mindezt tettem, hogy te busulj és én örülhessek, s ime te örülsz, hogy én boszankodjam.

Felelj ennek is, felelj nekik, az Isten igazságos, és senki sem oly hatalmas, hogy az Ur terveit meghiusítsa. Ha ma porba tiportál is, lerontád hajlékomat és hátamon ostorod, ma tiéd a diadal, de gondold a holnapra is. Nézd Pharáót s gondold meg, hogy téged is majdan elmeritend büncid tengere, míg a jó s igazságos ügy utóvégre a tenger fenekéről is tisztán és biztosan felkerül.

Azért én örülök, mert enyim az ártatlanság és az igazság és a végső győzelem; tiéd pedig a rossz lelkiismeret, te remegj!

És a harmadiknak is, ki fel nem éri észszel, s álmélkodva nézi tünneped, kérde: „mi az?“ — annak is felelj.

Mi az, kérde ő, minek te örülsz? én ma sem látlak sem boldogabbnak sem szabadabbnak, mint tegnap, s te tegnap szolgá voltál, ma királyul érzed magad?

Felelj nekik, — még nagyobb volt a nyomor, még sulyosabb volt a szolgaság, melyben atyáink Egyiptomban sinlődtek, és erkölseik még sem romlottak meg, jellemük még sem lett aljas, és nem veszték el a rabságban, hanem felszabadultak hatalomra és jólétre! Fogadd a tanítást, óvd meg jellemed tisztaságát, őrizkedjél az aljasságtól, s az előítéletek romjain fölvirradand új szabadságod hajnala.

S a negyediket, a ki nem kérdezik, hanem közönnnyel megy el melletted, az indifferenst, azt magad szólítsd meg s mondjad neki: megállj, nézd fajod történetét s tanulj belőle; becstüld meg a nevet, melyet viselsz, s melyhez ezredéves dicsőség van tapadva; lelkesülj a köztügyért, s tégy hozzá te is, hogy a gonoszság, a rágalom s az előítélet az idő tengerének mélyében elslá-

lyedvén, fajodat sorsának további utjain, a jog, az igazság, a felvilágosodás tűzszlopa kisérje!
Gfd.

S.-A.-Ujhely, 5623 adar 7.*)

Dicséretre méltó szokás Izraelben, hogy Mózes születésének és halálának évforduló napját zsinagógáiban rendszeresen megüli. Az utóbbi évtizedben megváltozott ugyan sokszorosan az ünnepély tartásának módja, és az, mi az egyik vidéken talán ünnepélyesnek látszik, másutt a kor szellemével talán meg sem egyeztethető. A sors keze által az egymástól legtávolabb fekvő vidékekre vezetettve elég alkalmunk volt ez ünnepély sokszerűségét tapasztalni. Örökké emlékeztünkben lesznek ama remek beszédek, melyeket a legnagyobb proféta halálának évforduló napján Salomon, Meyer, Hirsch és Adler ajkairól hallánk és ha mind a hitszónoklatok, mind az ünnepélynek megfelelő dalok örökre vannak is bevésve emlékeztünkbe, mégis azon ünnepély, melynek már évek óta Magyarhon egyik nagyobb községében vagyunk tanui, a keleties jellemnek megfelelőbb s hasonlíthatatlanul nagyobb hatása amazoknál.

Vannak az emberi életben percek, melyek bennünket komoly elmélkedésre hangolnak, és miután a szíves olvasó már oly gyakran volt kísérem e lapokban, most is kísérem fog szellemével egy régi zsinagógába. Miután e nap bőjtnek tartatik, a népesség csak délutáni 5 órakor gyűl össze, hogy a szentírás egyik törvényszakasának meghallgatása után méltó módon megkezdje az ünnepélyt.

Alkonyatkor lépett a község rabbija a szószékre, tiszteletre méltó hatvanéves aggastyán. A komolyság, melylyel minden egyes szavát kísérte, gondolatainak nagyszerűsége és kifejtett mondatainak logikai élessége bemutatták előttünk a ritka szellemű férfit, ki habár sok megpróbáltatásán ment keresztül az élet viszontagságainak, a világot mégis helyes oldaláról tudja megítélni.

Azon bibliai mondatból indulva ki:

עַתָּה לְכַמּוֹת וְעַתָּה לְשַׁחֵק עַתָּה סִפּוּד

szónok különösen Izraelnek a világ népei közötti küldetésére utalt, hogy a zsidó név épen arra van kiszemelve, hogy az egység eszméjét érvényesítse, s hogy különösen korunknak szól az intő szózat, hogy az ifjúságot apáink vallásában neveljük, s hogy mi csupán általuk hagyjuk az utókorra legszentebb kincsünket, a szent thórát.

De miután a beszédet, mely telve volt a legszebb gondolatokkal, nem szándékunk felhasználni ismertetési tárgyal, legyen itt még egy ünnepélyes momentum megemlítve, mely a jelenlévőket a legbensőbb áhitatra hangolta. A község tagjai a múlt évben elhunytaknak halotti ünnepét ülték, s különösen azok emlékének szenteltek néhány kenetes percet, kik zsidó tudományos ismeretük által nevet szereztek és a világra valódi zsidó életmódjuk által utánzásra méltó példát hagytak. A mai ünnep különösen a boldogult makói rabbit, Ullmant illette, azon férfit, ki tudományos műveltségével ritka jellemteljességet kapcsolt össze, s habár mi a gyűlekezettel együtt az elhunyt érdemeit méltányoltuk, szellemünk mind a négy világtáj felé fordult s itt gondolataink legelőbb is Franciaország földjére voltak irányozva, ama nagy francia sirja felé, ki habár a nemzet legelőkelőbbjeihez tartozott is, azon szegények temetőjét választá nyughelyül, kik iránt szeretetének az életben annyi jelét adá.

A néhány évtized előtti koron merengtünk s megemlékezünk oly férfú életéről, ki oly nagyban működött s oly áldásdus intézményeket alkotott.

Minő jótétemények háramlanak az államra nézve a polgárok egyenjogositása által, mutatja Goudcheaux Mihály; ez ugyanis rövid idővel ezelőtt Franciaországban elhunyt hitrokunk neve, — mert habár zsidó érdekeket mozditott is elő, s mint a consistorium tagja elég alkalma volt is a zsidóság körül érdemeket szerezni, mégis sokkal inkább franciának tekintette magát, semhogy legalább a komoly korszakokban egész valóját hazájának ne szentelte volna. Több ízben volt Goudcheaux az államnak mentő angyala s megvédője. Jelesen az 1848-iki év közepén tett Goudcheaux az államnak nagy szolgálatokat, midőn az anarchia Franciaországot az örvény szélére vitte és őt Cavaignac pénzügyi miniszterré emelte.

Már elhangzottak az אֱלֹהֵינוּ מִלְּאֵי רַחֲמִים hangjai és szellemünk még mindig a föld különféle tájain tévedezett és ha gondolataink nem nyújtottak is kerek egészet, még sem hagyhattuk oda azonnal azon helyet, mely oly igen alkalmas volt azon emberek emléket idézni lelkünk elé, kik önzéstelenül működtek és oly nagyokat teremtettek.

És újra elmerengett szellemünk egy ország éjszakai részén, mely bár értelmes lakosságra nézve egy tartománynak sem áll mögötte, de türelem tekintetében sem Francia- sem Angolhonnal össze nem hasonlítható. Mely fájdalommal emlékeztünk meg a nem rég elhunyt aggról, dr. Haindorf Sándorról, kinek művei halhatatlanok leendnek, habár nem bírnak is oly általános érdekekkel, mint Goudcheaux intézményei, de Westphalen és a Rajna mellékének izraelitáit közéről érintik.

Habár maga is részese volt az 1813. szabadságharcnak és oly nemzet ellen küzdött, mely már 1806-ban nagy császára alatt mondá ki rendelet által: „a francia zsidók a franciák testvérei, Franciaország közös hazájuk, nincs helye a más nézetűek és meggyőződésben levők közötti különbségnek“; annak dacára, hogy híven szolgálta királyát, lelkesülve volt Németország szabadsága iránt s gyűlölte az idegen uralmat, mégis a háboru befejezése után csakhamar, mert zsidó volt, tábori orvosi állomásától megfosztatott.

Hogy magát mintegy kármentesítse, legjobb erőit a tudományok szentelte, alapított mű-egyleteket és intézeteket és maga is több ideig a Rajnamellék és Westphalen számára alakult mű-egyesület elnöke volt. Az általa Münsterben alapított tanítóképezde Németország legjelesbjeihez tartozik és az egyesület kézművesek képzése és a művészet emelése körében áldásdusan működik.

És a község rabbija ismét a szószékre lépett, a vigasz szavait nyujtá áhitatos hallgatóinak és átható szavakkal esetelte Izrael jövőjét.

Nem tudjuk, volt-e jogunk egy tiszteletreméltó gyűlekezet körében, egy, valódi jámborságban megőszült rabbi közelében elmerengni a távol vidékeken, sőt Amerika mezőit is bejárni, hogy majd a testvérháboruban elveszett hitrokonnal fogjunk kezet, majd ismét hogy a rövid idővel ezelőtt Baltimoreban elhunyt orthodox rabbiról megemlékeztünk; annyi bizonyos, hogy ihletesebb percet nem éltünk mindedig, mint S.-A.-Ujhelyben, a régi zsinagógában, Mózes születése napján, a halandók legnagyobbikának halála napján.

X....

*) Véletlenül elkésett.

LEVELEZÉSEK.

Tapolca márc. 12 én.

Tisztelt szerkesztő ur!

(f—r) Midőn Pestről távoztamkor azt ígérém, hogy „találkoznunk“, hevenyében nem felejtkeztem ugyan meg arról, miszerint az adott szó oly kötelesség, melynek beváltására teljes erőnkkel kell törekednünk, de nem gondoltam azon nehézségre, melylyel a kötelesség beváltása általában és különösen reám nézve jár, és így történt, hogy legjobb igyekezetem dacára is ígéretem beváltását mindaddig nem eszközölhetém. A kisebb zsidó község nem nyújthat rendes levelezésre annyi tárgyat, miután belélete szegényes és oly egyhangu, miszerint a csekély számú tisztviselő lármás megválasztatásán kívül az egész év lefolyta alatt misem történik, a mi említést érdemelne. Ama híres „slendrian“, hol talánna még tápot, ha nem a kisebb zsidó községben, melyben ma ez, holnap amaz osztogatja a rántott levest. A kisebb zsidó község levelezője igen szomorú szerepet játszik, miután oly címet bitorol, melyet meg sem érdemel és helységének szomorú körülményei alatt ki sem érdemelhet. Midőn én „találkoznunk“ bucsuszavannal egy kisebb zsidó község levelezőjének felcsaptam, megfelelkeztem az ily község tetszhaláláról, a miért is kötelességemnek tartottam első leveletem ily bevezetéssel ellátni, saját igazolásomul inkább mint más okból, de azért meg nem bánom adott szavamat, sőt ellenkezőleg: az akadály nehézségével akaratom is növekszik.

Tapolca községi élete nem oly szegényes mint én azt általánosságban állítám, sőt inkább jelenkezik nálunk ama kívánatos mozgalom, mely sehol sem marad el, hol újabb világnézeti fiatal erő veszi kezébe a kormányt, hol a fiatalok törekvése az öregek belátásával és áldozatkészségével párosul. Más alkalommal akarván a község intézményeit földeríteni, új imaházunkról akarok ma szólni, melylyel egy pár hónap alatt annyira leszünk, hogy benne elzenghetjük Izrael imáit. Az új templom a pap és iskola-ház udvarában góth stylben épült, mely stylus a zsidó imaház jellemének meg nem felel. Egy pár év előtt erős vita folyt a zsidó imaháznak építési stylusáról; akkoron én egy pártra sem hajoltam, miután az aestheticában, valljuk meg, az egyéniség is játszik szerepet: goth stylben épült templomunkat látván, eszembe jutott a kiilsőség fontossága. Szintén nem izlésem szerinti a zsidó templom boltozatának befestése, különösen akkor nem, ha a festmények nagyobb önálló történeti adatokat ábrázolnak, mint nálunk. De hagyjuk mindezeket, a templom községünk áldozatkészsége által rövid idő alatt fel lesz szerelve és a vallásos szív áhitattal meghajol az Ur széke előtt, nem gondolván imaházának festett vagy festetlen boltozatával.

Épen imaházunk leendő felszerelése javára rendeztetett ama táncvigalom, mely f. hó 8-án mint a purimra következő vasárnapon meg is tartatott számos vendég, hitrokonok és keresztyének részéről látogatva. A vallásosság és hazafiság mellett egyaránt buzgólkodó fiatalságunk fényesen megfelelt a belé helyezett bizalomnak, derék zsidó gazdasszonyaink sem firtarkodtak, szép hölgyeink nem sokat kérétték magukat csárdásra, lengyelre s így volt kedv és öröm, történetirónk parancsa szerint, habár nem is purimkor, de a purim értelmében. A tiszta jövedelem pedig, mely 100 ftot meghalad, fiatal elnökünknek kézbesítettett, ki ez összeget a szent célra fordítandja.

A béke és egyetértés angyala virraszson ezentul is felvirult községünk fölött!

Zemplénmegye, 1863.

I.

Ha a társadalmi együttlét egyes jelenségeiből nálunk a különböző vallásfelekezeteknek egymáshoz közeledésére kell is következtetnünk, mégis azt kell feltennünk, hogy az utolsó évben inkább hátrafelé mentünk e tekintetben, mintsem előre; valamint azt sem lehet félreismernünk, hogy a s.-a.-ujhelyi hitközségben naponta csökken a tudományos szellem iránti érdekltség, s féltős, hogy az egészen is megszűnik.

Nem azért, mintha tudományos képzettségű férfiakban volna nagyobb a hiány, mert még pár évvel ezelőtt, néhány orvostudor valóban méltánylást érdemlő befolyással volt az izraelita néptanoda emelkedésére, de ma mindenki azt hiszi, hogy eleget tett kötelességének, ha visszahúzódik. Innen azután sok nem úgy van

nálunk, mint lennie kellene, és oly történetesek is fordulnak elő, miket ön, t. szerkesztő ur, bizonyosan nem képzel; — engedje meg tehát, hogy, mint ön azt programjában megígérte, viszonyainkat vázolhassam.

Ön rendes levelezője mindig egekig magasztatja a s.-a.-ujhelyi iskolát, úgy hogy senki még csak nem is sejtethi, hogy itt nagy számmal vannak zugiskolák, melyek minden haladásnak utját állják. Menttil jobban tudjuk méltányolni az iskola jótékony befolyását az ifju nemzedékre, annyival kisebbek reményeink ott, hol az ifjuság nagyobb része chéderekben folytatja tanulmányait. — T. olvasóink kétségtelenül emlékeznek még a chéder mibenlétére, s így azt nem kell rajzolni, de meg kell jegyeznünk, hogy szerencse volna még az is, ha az ujhelyi melandim legalább a régiékhöz volnának hasonlók, mert a mostaniak nagyobb része még a héberben is tudatlan.

A tulságos féltékenység vagy aggályosság, melylyel itt a községi közigazgatás conservativismusát óvják, több visszaélésre vezet, melyekről alig lehet megérteni, hogy miként lehetséges, hogy a világ teremtésének 5623-dik évében még előfordulhatnak. A kormányon levő pártnak, a jámborság vagy legalább is a conservativismusnak hírére támaszkodva, mindent szabad tennie, és nincs az a községi intézkedés, melyet az orthodoxia cége plausibilissá nem tenne. A mint hogy például egy orvostudor a megyei közgyűlésen egyszer azt állította, hogy a gabella a mosaius törvényen alapszik.

Hogy milyen a nogid a mi vidékünkön, azt bajos megírni, és legjobb szombaton a zsinagóba menni, hogy öt egész nagyságában és dicsőségében megismerhessük, mert a titkot legjobban a miseberach sorozata árulja el.

Nem akarunk nevetek említeni, sem azt nem akarjuk vizsgálgatni, hogy miért lett épen Klein községi előjáró urnak unokaöcsese kiszemelve arra, hogy a községet, a husvétii ünnepekre szénfeketeségi buzalisszettel lássa el, de egy kérdést nem birunk elnyomni, és ez az, hogy miért rótták ez évben a קיטוח־t a liszt árára, holott e kegyadományt máskor mindig a gazdagoktól gyűjtötték.

Az oly szegény ember, kinek 5—6 személy élelméről kell gondoskodnia, és például egy köből buzát szükséggel, ez adó fejében 1 ft 60 kraj fizet, míg a gazdag, kinek kisebb családja van, csak néhány krajcárral járul hozzá.

A községi adók kivetésének módja, valóban oly fontos kérdés, hogy kívánatos volna, ha erről e lapokban nyomtatékosabb hangok nyilatkoznának.

Ezzel azonban nem lévén kimerítve a nálunk divatozó visszaélések sora, megkérjük a t. olvasót, hogy bennünket a husvétii buzarakorból a mézárszékbe kövessen.

Jaj neked, hogy ha nem vagy nagy ősök fia vagy leánya, és cseléded előideid neveit előszámálni nem bírja. Orahosszat fogsz egy darabka esont után várni, és habár a gabella útján a község pénztárába épen annyit fizetsz is, mint a leggazdagabb, mesterember vagy más proletarius létedre, mindaddig igényed nincsen, míg a kiválasztottak jó hussal ellátva nincsenek.

Igazságtalanok volnánk, ha ezért is az előjáróságot akarók felelőssé tenni, mert biz ez is gyakran érzi a hus keménységét, de láthatni ebből, mily sajnosak lehetnek intézményei azon községnek, melyben még az ily csekélységek nézve is zabolátlan önkény nyilatkozik.

Nem akarjuk vázlatunkat ma tovább folytatni, máskorra tartjuk azt fenn magunknak, de ennyi is elég annak bizonyosságul, mennyire sürgetős a gyökeres reorganisatio hitközségeinkben.

z...

Balassa-Gyarmat, márc. 20-án.

Tisztelt szerkesztő ur!

A nyilvánosság körébe szerintem nem épen csak oly köügyek vágnak, melyek méltánylást már közvéltésértüknekél fogva is igényelnek, hanem az olyanok is, melyek megrovást érdemelnek és javítandók.

Ezen elvitázhatlan tételt előrebocsátván, remélem, hogy a M. I. nem fogja rossz néven venni, ha jelen levelemben, melyben tanodánk állapotát néhány vonással körvonalozni akarom, oly hurokat pendíték meg, melyek hallatára tán némely fül kellemetlenül fogna érintetni; dacára annak, hogy nem vagyok azon véleményen, mintha községünkben nem akadnának oly férfiak, kik kellő szakavatottsággal vagy tehetséggel bírnak a csakugyan el

hanyagolt tanügy fölkarolására, mint azt nem rég egy helyben megjelenő lap cikkirója elég félszegen állítja.

Koránsem. Ily férfiak hiányában, hála a gondviselésnek, nem vagyunk, de hogy ezen férfiak csak közönyösséggel viseltetnek a művelődés e nagyfontosságú s nélkülözhetetlen emeltyűje iránt, az épen a megrovandó hiba, mely mindeddig tanodánk felvirágzását akadályozza.

A közönyösségnek, az ugynevezett indifferentismusnak ép oly ártalmas befolyása van oly köztügyekre, melyeket épen erélyesség által kellene minden akadály ellenére a kerékvágásba hozni, mint a nyílt oppositiónak; és Solonnak nagyon is igaza volt, midőn törvényei szerint még az olyan honpolgár is büntetéssel illetetett, ki zendülés vagy a pártok meghasonlásának alkalmával, semmiféle párthoz nem csatlakozott. Helybeli tanodánk pedig, mely ezelőtt harmadfél évvel alapított, létrejöttét nem épen az értelmiség pártfogásának, hanem a megyehatósági sürgetésnek köszönte. Azóta kezeli ugyan egy több tagból álló iskolai bizottmány, de ezek jobbra saját fizleteikkel vannak olyannyira elfoglalva, hogy az iskolai beltevékenységről csak a tanfélév lefolyta után, a vizsga alkalmával vesznek tulajdonképen tudomást.

Igy történik azután, hogy a bajok, melyeknek orvoslása annak idején még üdvös hatással lett volna foganatosítható, csak későn vétetnek észre. Megesik néha, hogy egy tanító alkalmának nem találtatik, ez azonnal elutasítatik és egy esetleg Pestre utazó egyén fölhatalmaztatik, hogy onnan egy más tanítót hozzon. Hogy az ilyformán nyakrafőre szerződött új tag ritkán képes hivatásának megfelelni, igen természetes, mely eset mult évben tettelesen be is bizonyult.

Az igazgatósággal helybeli rabbink van megbizva, méltóbb személyiségre nem is akadhattunk, de sajnos, hogy a rabbi urnak elvei meg nem engedik, miszerint tevékenységét más egyébire is kiterjeszse, mint kizárólagosan a héber tantárgyakra.

A külrendezés egyéb szervezetéről csak annyit mondhatok, hogy létezik egy rendszabály, melynek alapján a tanítók minden félévben változtatnak. E rendszabály tulajdonképi célját magam sem értem és hajlandó volnék ezt is az első levelemben említett rejtélyek közé sorolni, ha szerencsére a történelem nem adna fölöle fölvilágosítást. Az emberi tettek és az események e hü registratora, t. i. egyik lapján arról tesz említést, hogy a görögök, nehogy nagyjaik népszerűsége a közszabadság fejlődésére nyomasztólag hasson, azokat hazájukból száműzték. Községünk előjárósága tehát eljárása által az ilyen netalán támadható túlnyomó népszerűségnek egyelőre is gátot vet.

Strasser Antal.

Horic (Csehország) március 25-én.

Épen most kaptuk a mult héten Prágán következő cím alatt „Die Juden in Böhmen und ihre Stellung in der Gegenwart“ megjelent röpiratot, melynek szerzője, ámbár megnevezve nincs, de mégis nálunk általánosan tudva van, a szelleműs és derék orvos tudor Teller M. A szerző, mint az előszó mondja, nem azon tágas feladatot tűzte ki magának, hogy a csehországi zsidók történetét megírja, hanem csupán a jövő történetíróknak kívánt segédeszközöket nyújtani; ez pedig neki nagyon is sikerült. A könyvecske nagy szorgalommal, és a mi szellemét illeti, valódi buzgalommal és igazságossággal van írva, minden egyes sorából kiviláglik, hogy a szerző szívében azon szent láng lobban, melynél az emberiség jó szelleme e világon köztünk feltűnik; és lehetlen észre nem venni az olvasónak, miként a szerző hitfeleinek bajait mély rokonzással szenvedti, erkölcsi és politikai haladását pedig buzgó örömmel kíséri. Igyekezik pedig a szerző a csehországi zsidóságban mindenhol nyilatkozott nemes igyekezetet és tudományos, erkölcsös és iparbéli haladást napfényre hozni, azt akarván, hogy ezen megtisztelő felemlítés és a kinttő férfiak ragyogó példája a többieknek buzdításul szolgáljon és habár imitt amott az egyes jeles gyármokok neveit említve nem találjuk vagy valaki a tudomány bajnokai közül a könyvecskekből kifejtetett is, azt rossz néven vennünk nem lehet, hiszen a szerző csak „vázlatokat“ akart írni, és az ilyen csak nagyon ritkán tart igényt teljes tökéletességre. — Legyen tehát a könyvecske minden buzgó, fáját szerető és a haladásnak hódoló izraelitának ajánlva. — Nagy meglepéssel olvassuk a M. I. 11-dik számában, a mi ott a hozzánk is beklüdtött „Szántó Karolina izr. leánytan- és nevelőintézetének tudósítványáról“ mondva van; nekünk csak azt kell hozzá tennünk, hogy az intézet nem csak azért nagyon is

szükséges és áldásos, mivel a zsidó nevelőnő ritka mint a fehér holló, hanem azért is, mivel a hol olyan fiatal zsidónő találtatik is, az keresztyén seminariumban nyerte kitűvelését és a zsidó szellemnek nyoma sincs nála. Hogyan nevelhesse azután a mi leányainkat úgy, hogy mint zsidó nők hivatásuknak megfelelni képesek legyenek? Hogy Pesten, a szép Magyarország fővárosában, az ország első mintaközségében ilyen izraelita nevelőintézet még nincs, az valóban csoda.

Dr. Ehrentheil Adolf,
rabbi.

Szarvas, március 31-kén.

Iskolánkban március hó 30-dikán tartattak meg a félévi vizsgák mind a három osztályban. Az izr. férfi- és nő-értelmiségen kívül, még számos keresztyén is jelen volt. Utóbbiakról szólni, különösen Télesy József orvos tudor és Plávetz György ügyvéd urakat említjük, kik is nem csak ez alkalommal, hanem iskolaügyünk iránt általában élénk és szíves pártolást tanúsítanak. A nagyon tisztelt urak nem csak gyermekeiknek izr. iskolánkba küldésével tüntetik ki felvilágosodottságukat, hanem különösen az által is, hogy az iskolának berendezésére szükséges eszközök megszerzésében is testvériesen közreműködnek.

A próbatétel eredményéről szólni, állásunk csak annyit enged meg: hogy az érdemes hallgatók közmegelegedéssel hagyták el tanodánkat.

Stern Izrael.

Vegyes hírek.

Azon t. előfizetőinknek, kiknek előfizetési idejük f. é. március végével eltelt, a jelen számot még megküldjük, felkérve őket, hogy a mennyiben a lapot továbbra is megtartani szándékoznak, előfizetésüket minél előbb megújítani sziveskedjenek.

Lapunk mult heti száma elháríthatlan akadályok miatt ki nem adathatván, azt jelen és jövő számunk bővítésével pótoljuk.

— Az „Israelita Magyar-Egylet“ legközelebbi választmányi ülésében Bergel Lajos ur 20 frtnyi és Bleuer Ignác ur 9 frt 36 krnyi követeléseiket az egyletnek ajándék képen elengedték.

— Néhai Mauksch M. özvegye és árvái számára hozzánk újabb befolyt: egy szegény tanítótól 1 ft. Az egész eddig e célra nálunk begyűlt összeg 74 frt.

— Tiszt. Fischmann Feisch volt kolosvári rabbi Pósonyban másodrabbiá (magid) választott.

— Váci rendes levelezőnk írja, hogy ott ideiglenes imaházat szándékoznak építeni. Sajnos, mert ez által csak az illő végleges imaház építése halad.

— A „Sürgöny“ írja: Rómában élő művész hazánkfiánál Engel szobrásznál (izraelita) Nádasdy Lipót grófnő carrarai márványból egy amorszobrot és gróf P. P. egy más szobrot rendelt meg, melynek tárgyát magára a művészre bízta. Engel egy „Éva“ ábrázolására határozta el magát, melynek mintája fényképészeti másolatban már ismeretes.

— Ő es. k. Apostoli Felsege f. évi mart. 7-ről kelt legfelsőbb határozatával, Fassel Hirsch B. nagykanizsai fő-rabbit, az izraelita iskolaügy emelése körüli érdeműs müködésének elismerésül, arany érdemkereszttel legkegyelmesebben földiszitni méltóztatott.

— A rózsahegy i zsidóságot illetőleg a „Sürgöny“-ben következő felvilágosítás olvasható: „Több magyar lapokba átszivárgott azon hír, mintha a lipótmegyei rózsahegy i unjoczásnál 3000 izraelita hadkötetes egyén közül egyetlen egy alkalmas ujjone se akadt volna, beérkezett hivatalos jelentés szerint nem csak hamis, hanem roszakaratot tanúsító elferdítés is — mert nem 3000 — hanem a rózsahegy i járásra csak 625 izraelita egyén esik — és mert alkalmatosságuk kérdés alá sem vétethetett,

miután a megvizsgálandóknak tartózkodási helyük ki nem puhatolhatótt.⁴

— Rossi M. P. coní (Piemontban) ker: hités jegyző 50 frankot hagyományozott az ottani izr. községnek és sajnálatát fejezte ki egyszersmind a fölött, hogy többet nem hagy e célra s ohajtja, vajha példája minél inkább követésre találna, tapasztalván különben is, hogy a zsidók mily bőven gyámolítják a keresztyéneket.

— Egy Cohen nevezetű hitsorsorsunk Melbourne Ausztralia legnépeseb városának mayorjává választatott. — A sidneyi törvényhozó testületben három izraelita képviselő ül, kiknek egyike M. Samuel előbb pénzügyminiszter volt. — Az izr. iskola alapítási emléktűnnepelemben részt vett számos község között a sidneyi mayor, aldermanek, a törvényhozó testület elnöke, a miniszterelnök s több departementi főnök is megjelentek.

— A ferrarai medico-chirurgiai akadémia által föltett fontos pályakérdésre bekerült művek közül Lévi M. M. R. velencei születésű fiatal izraelita nyerte el az egy éremből álló díjat. A zsidóságnak a tudományosság terén aratott e diadalát egy másik követte a politikai téren. Corinaldi Mihály, a sz. Mór s Lázár rendek lovagja, a nemzeti parlamentbe választatott a lenoi kerület képviselőjéül. — Egy másik zsidó képviselőnek Massarani Tullónak a közoktatási miniszterium államtitkári állomása ajánlatot; de ő azt, mindazok sajnálkozására, kik jellemét és szép tehetségeit ismerik és becsülik, nem fogadta el. (Arch. Isr.)

— A konstantinápolyi német zsinagógájában legközelebb szinte a confirmatio egy esete fordult elő. Egy izraelita ifju barmicva-napján dr. Ehrentheil „ספר החינוך”-jából tartott szónoklatot.

— Az éjszak-amerikai egyesült államokat pusztító polgárháboru közepette nem rég egy eset merült föl, mely megemlítésre méltó, mert azt mutatja, hogy még oly országokban is, hol a vallás szabadsága leginkább megszilárdult, az elavult előítéletek néha föl-fölkeltik fejüket és sajnos eseményeket szülnek. — Grant tábornok, a Tennesseeben működő szövetséges hadsereg parancsnoka, dec. 17-én napiparancsot adott ki, melyben a Kentucky s Tennessee tartományban lakó valamennyi zsidónak 24 óra alatti tömeges eltávozását rendeli el: ez összes kikergetés (the jews asa class) arra alapított, hogy nehány izraelita, ép úgy mint sok keresztyén kereskedő a tőzs tekintetében a fiscalis és katonai rendszabályokat megszegte. — A január 10-iki New-York-Timesből értesülünk, hogy a congressus megtudván ez igazságtalan és kemény határozatot, egyhangulag rosztalását fejezte ki, s több képviselő vizsgálatot kívánt rendeltetni a tábornok ellen. Vétkének enyhítéséül fölhozatott, hogy a parancs azonnal visszavonatot, de a vizsgálat elejtését csakis azon körülménynek köszönhető Grant, hogy éppen akkor a csatatéren állott. Az egyesült államokban ily dolgokkal nem szoktak tréfát tizni.

— A „Kreuzzeitung“ a porosz reactionariusok és feudalisták közlönye, eredeti, de különben nagyon kopott módon sujtja ellenét, ráfogván minden szabadelvű egyénre, hogy zsidó s minden szabadelvű lapra, hogy zsidó lap. Minthogy azonban egész Németországban minden valamirevaló lap a korszerű eszmékhez, a 19. század haladott fölfogásához szegődik, csak az obscurus zuglapok vették át a „Kreuzzeitung“ taktikáját s elnevezéseit. A porosz alsókamarában csak két zsidó ül s e lapok mindamellett az egész baloldalt egyre zsidóoldálnak nevezik. A francia „Monde“ sem veti meg e taktikát. Mi azonban sohasem bánjuk, ha a zsidót a szabadelvűel azonosítják.

— A porosz alsóház e hó 14-én tartott ülésében napi rendre került Sutoro minsteri főrabbinak a zsidók hivatalkepesége alkotmányellenes megszorításának megszüntetésére vonatkozó kérvénye. A bizottmány indítványozza: hogy a megszorítás alkotmányellenességének kijelentésével orvoslás végett a kormányhoz utasítsassék.

Dr. Kosch nem akarja megjegyzés nélkül hagyni a kérdést, természetesen találja, hogy a bizottmány indítványa nem fejez ki reményt; mert oly kormánytól, mely a nép alól a jogi állapot elvonni törekszik, nem várható orvoslás. A hangulat, melyel a népfölkelésnek emléktűnnepele elé megyünk, sokkal örömteljesebb s tisztább volna, ha ama dicsőséges fölkelés emlékéhez annak tudata is csatlakoznék, hogy a nagy eszmék, melyek azon időben a hazát megmentették vala, meg is testesednek. Sajnos, hogy éppen az igazság- s vallásügyi miniszterium osztályában jut-

nak jogsértések és jogszorítások érvényre. Szükségesnek tartja az igazságnak mindaddigi ismétlését, míg az magának érvényt nem szerzend. Annyi igaz, hogy mi, ha az alkotmány nem lép életbe, nem élünk jogi- hanem rendőri államban, mely álkotmányossággal van csak fölsallangozva. Kötelessége, hogy a jogsértés ellen valahányszor csak lehet ünnepelesen tiltakozzzék. A közvéleménynek a balhit ellen folytonosan lövelt nyilai valahára utat fognak törni a jog elismerésének. A hatalom perenyi sikere nem rendíti meg azon meggyőződést, hogy a jog elferdithető ugyan, de meg nem ingatható. Szónok ezután kellő világba hozza az igazság- és vallásügyi miniszter nézeteit s kijelenti, hogy a poroszthoni zsidók is ép oly poroszoknak s németeknek érzik magukat, mint maga az igazságügyi miniszter. (Helyeslés.) De ki előítéletet táplál a zsidók ellen, az ne tegyen különbséget keresztyén s nem keresztyén zsidó között, a keresztyén zsidó is csak zsidó. Ily előítéletekkel nem kellene becsületesen szerzett jogokat megszorítani. Mi nyerhető a megkezdett irány követése által? Megtöretik a jogcím s elyengittetik a nép jogtudata. Telhető erővel oda kell hatnunk, hogy ily állapotokat meggátoljunk. Miért is nemcsak pártolja a bizottm. indítványát, hanem annak egyhangú elfogadását kéri. A ház föladata ily veszélyes eljárással közös zászló alá gyűlve, szembe szállni, melynek jelszava: egy jog s egy törvény valamennyinek, a vallás s meggyőződés szabadsága. (Köztetszés.)

Reichensperger (Beckum): Bebizonyult már más alkalommal, hogy ő s pártja (catholien) nem elvbeli ellenei a zsidóknak. De a gymnasiumok felekezetiése között különbség áll föl. Mindenkinek a magáét. Indítványa: „a ház tekintve, hogy e tárgy előbbi határozatait által már elintéztetett, napi rendre tér át.“

Techow: Az előtte szóló fölfogása nem a keresztyénségből, hanem az egyházból ered. Minden erőlködés dacára sem fog sikerülni nemzetünk szabad szellemi életének elnyomása.

Kormánybiztos (Lehnerdt állami altitkár). Csak az alkotmányellenesség vádja ellen akarom védni a kormányt. A bizottmánynak a kormány a 4-ik cikkel válaszol, mely szerint nyilv. hivatalok csak a törvény által meghatározott föltételek alatt érhetők el, s hogy az 1847-ik évi törvény 112-ik cikke a zsidók tanítói alkalmaztatása ügyében irányadó s ennek folytán új oktatási törvény hozataláig a főnálló határozatok maradnak érvényben.

Assmann (bizottmányi referens): A zsidók irányában nemcsak törvényt nem akarnak, hanem jogot sem. A bizottmány indítványának okait már tavál kifejtette. Azon várakozást, hogy a kormány nézeteit meg fogja változtatni, nem fejezhetette ki a bizottmány, legfőlebb azon várakozást, hogy e miniszterium nem fog soká fennállani. Jelen viszonyaink olyanok, hogy resignatióra kényszerültünk s a helyett, hogy elvárnánk valamit csupán csak várakozunk. (Derültség.) — Reichensperger indítványa nagy többséggel elvettetik (mellette csak az ultramontanok és feudálok szavaznak), a bizottmányé nagy többséggel elfogadtatott.

(Volkszeitung.)

— Paris városi tanácsa 3—4000 franknyi évi subventiót szavazott meg az izr. consistoriumnak izraelita gyermekek oktatására.

Szerkesztői levelezés.

B. M. urnak Kulán. Nem minden lehetséges a mi kívánatos.

R. S. urnak Tapolcán. Mint látja, megelőztetett.

K. J. urnak Győrött. Az agg sóhaját nem használjuk.

Dr. E. urnak Horieban. A 7-dik számban nem volt öntől semmi, de a keresett cikkről nincs is semmi tudomásunk. Nem jutott kezünkhöz, tehát újból kérnök.

Dr. Weismandl J. urnak Apatinban. A lapot elküldtük. Sziveskedjék az előfizetési pénzt beküldeni.

Házassági összekelések Pesten.

Martius 26-án a templomban: Pressburger Frigyes ur Stignitz Jozefa hajadonnal; 29-én Temesvári Adolf ur Eisler Zsófia hajadonnal a lakásban. Engel Mór ur Latzkó Janka hajadonnal; Goldhammer Jakab ur Hekseh Julia hajadonnal.